

A Narancs mint a kor gyümölcse

Mi hajtotta a rendszerváltáskor kilőtt sajtórakétát?

Színházi dramaturg és kulturális miniszter, topmenedzser és városarculati tanácsnok, filmrendező és író, főszerkesztő és publicista – a Magyar Narancs alapítói, illetve hősorkozakának karakteres szereplői, akik életük meghatározó időszakaként emlékeznek a lapnál töltött évekre. Korrajz a rendszerváltásról, a sajtóról, az ideszakadt szabadságról, valamint egy generációról, amely „kilötte a rakétát”.

PETŐ PÉTER

„A Magyar Narancs miatt, a Magyar Narancs által és a Magyar Narancsért lettem újságíró” – szögezi le Vágvölgyi B. András, a lap alapítójának egyike. Több mint két évtized telt már el az első szám megjelenése óta, ám a társulat tagjainak többsége az újság korábbi főszerkesztőjéhez hasonlóan nyilatkozik, mivel csupán egyikük-másikuk publikált narancsos premierje előtt. A történet szereplői között van későbbi kulturális miniszter, a közszolgálati médiumot nyereséggé varázsló rádióelnök, főszerkesztő, publicista, író. Csúcsmenedzser és bizonytalan lábakon álló szabadúszó. Az érintettek többsége elhagyta már a Narancsot, ám a kilencvenes évek elejének újságja, életformája iránti nosztalgia megmaradt. Annak ellenére is, hogy a lapot még a rendszerváltás utáni szabadságmámorban sem tartotta el a piac. Nádori Péter, az újság korábbi főszerkesztő-helyettese például nemrégiben költözöködött, s kezébe akadt egy '93-as Narancs: „A fejemet vertem a falba, annyira trehányaság volt benne, de a cikkek... Egy Makai, egy Para-Kovács, egy Bakács, egy Bojtár... Mind hihetetlenül oda volt téve.”

Eper utca 56.

A Narancs története, meglehet, az Eper utcában kezdődött: egy házban lakott Bozóki András és Körösnéyi András. Egyiküknél alakult meg az a Fidesz-csoport, amely azután felváltva ülésezett a két lakásban, s amelynek tagjai közül néhányan a lap alapítói között is föllehetők. Bozókin kívül e kör tagja volt Vágvölgyi, Vig Monika, Hegedűs István, valamint Such György is. Hegedűs, a későbbi országgyűlési képviselő kvázi főszerkesztette a Fidesz Presst, amely a párt legfontosabb orgánumává nőtte ki magát. Hamar fölismerte a hírlevél korlátait, és már kéthetiltaport tervezett: Viggel kidolgozta az újságalapítás tervét, majd a Fidesz választmánya elé terjesztette a dokumentumot. A tizenhárom plusz egy pontból álló dolgozat utolsó mondata az volt: „Szerelemből nem megy!” A párt vezetősége bólintott, így eldőlt: 1989 októberében megjelenik a Fidesz lapjának első száma.

Vig egy házban lakott Vágvölgyivel, összefutottak a lépcsőfordulóban, s a fiatal lány meghívta az alakuló ülésre. Az alapcsapatban fölűnt Novák Zsófia, Bozóki, valamint Bojtár Iván András is, aki a bölcsész-karról ismerte Viget. Az egyetlen „külsős” Lovas Zoltán volt: Vágvölgyiek Prágában találkoztak a Magyar Hírlap újságírójával, amikor a csehszlovák rendőrség letartóztatta Deutsch Tamást a Vencel téri „szabadságtüntetésen”.

A kezdőcsapat hosszasan vitakozott az újság címeréről: fölvetődött a Domb, a Hajtúkanyar, a Papírtigris, valamint a (R)evolúció is, mire tán Lovas fejéből kipattant a Magyar Narancs. A formálisan főszerkesztő nélkül, bázisdemokratikus alapon működő szerkesztőség első „állandó” otthona a Krisztina körúton volt. Az Orczy család leszármazottja biztosított egy lakást a kollektívának. A gangot éppen abban az időszakban újították fel, a konzolok a levegőben lógtak, billegő deszkákon lehetett eljutni a célállomásra. A falakon a nemesi fami-

Narancs-tüntetés a Pallas Lap- és Könyvkiadó székháza előtt 1990-ben. A Népszabadság tudósítása szerint a résztvevők hangsúlyozták: „miközben nagy múltú lapok megszűnnek, addig a Csurka-brigád egyik tagja javaslatot tesz, hogy a költségvetés terhére 400 millió forintot fordítsanak egy kormánylap létrehozására” FOTÓ: TEKNŐS MIKLÓS

Vágvölgyi B. András, aki hét éven át irányította a lapot

FOTÓ: TEKNŐS MIKLÓS

Csillag János, akit a gözben győztek meg arról, hogy csatlakozzon a Narancshoz

FOTÓ: KOCSIS ZOLTÁN

Bakács Tibor, akit sérelmezte a flipperezés leltiltását

FOTÓ: TEKNŐS MIKLÓS

lia hőstetteit megörökítő festmények lógtak, a képeken röpködtek a levégott török fejek. Bojtár szürreális élményként jellemzi a helyzetet: „Életveszélyes körülmények között jutottunk el az arisztokratikus milióbe, ahol a kis forradalmi újságunkat írtuk.” A start idején Lovasnak oroszlánrészt kellett vállalnia a lapkészítésből, mert ő volt az egyetlen, aki ismerte a szakmát, a többiek lelkes amatőrként kezdték a kalandot. A Magyar Narancs első száma 1989. október 14-én jelent meg, az újság felelős kiadója Kövér László, a Fidesz vezetőségének tagja lett. A lap hamar népszerűvé vált: publikált az újságban Eörsi István, Esterházy Péter, Konrád György, Petri György, Tandori Dezső, Tamás Gáspár Miklós is.

Persze a szervezést nem működhetett sokáig vezető nélkül, így 1990 nyaratól az akkor huszonhat éves Bojtár látta el a feladatot. A hetilap 1992-es bevezetésekor – ma már reprodukálhatatlan unikumként jellemezhető – kiváló szerzőgárda állt mögötte.

Jöttek...

„Néhány héttel az első szám megjelenése után, talán a gözben győzött meg Vagesz (Vágvölgyi – a szerk.) arról, hogy csatlakozzak a Narancshoz” – emlékezik Csillag János; 1990 első hónapjaiban már Such és Marton is a fedélzeten volt. A Magyar Rádió későbbi elnöke a gazdasági rovat irányítását kapta feladatul, ám első javaslatainak egyike a szekció megszüntetése volt... Távoldódott, a kivételes zenei műveltségű tanárt Csillag invitálta a laphoz. Bement egy szerkesztőségi értekezletre, ahol elmondta: „Kvázi osztályharcos alapon gondolkodom a rockzenéről, azaz a mainstream popkultúra alternatíváját kell a lapnak bemutatnia.” A referátum sikert aratott, így Távoldó elkezdhette a zenei rovat szerkesztését. Nádori Péternek már nála kellett jelentkeznie első cikkével. A fiatalember lelkes Narancs-olvasó volt, Bojtárt pedig még az egyetemről ismerte. Amikor Prágába utazott Rolling Stones-koncertre, fölvetette Bojtárnak, hogy írja erről egy cikket. A dolgozat Távoldónál kötött ki, aki lehozta, s Nádori hamarosan a szerkesztőség munkatársai között találta magát. Bakács Tibor Settenkedő sem hagyományos állásinterjúnyerte el a szerkesztői posztok egyikét. A Baló György-féle televíziós csatornánál dolgo-

zott, amelynél Vig is: a lány hívta Bakácsot a laphoz, aki akkor az ELTE szemiotika tanszékén készült az akadémiai pályára. „Amikor Móni megmutatta a lapot, megrémültem. Az orosz konstruktivista iskola szörnyű terméke volt” – mondja. Ennek ellenére fölmondott a televíziónál, elment a szerkesztőségbe, ahol közölte: megérkezett, s munkára kész. Erre Bojtár egykedvűen elé dobott egy könyvet azzal, hogy írjon róla kritikát. A kötet címe ez volt: A heveny légzési megbetegedések... Bakács megoldotta a feladatot, sőt nemsokára már a kultúra rovatot irányította: „Olyan volt, mint a fran-

A Narancsról mondták

Tamás Gáspár Miklós, a lap korábbi főmunkatársa, filozófus: „A rendszerváltás avantgárd korszak volt, és a Narancsban benne volt a forradalmi stíl, amelynek lényege, hogy nem ismer tekintélyt, tiszteletlen, kíváncsi, türelmetlen. E magatartásforma a rendszerváltás egyik létező kulturális vonulatának szimpatikus volt: a Narancsban, valamint a Heti Beszélőben ugyanis volt humor és gondolat. A közeg is jobb volt: a sajtó is, a parlament is. Az országot rendkívüli átalakító energiák mozgatták. Csakhogy lezárult a korszak, amelynek terméke volt a lap, azaz társadalmi okai is vannak, hogy a Narancs átalakult egy színvonalas magazinná.

György Péter, a lap korábbi főmunkatársa, az ELTE egyetemi tanára: „A Narancs forradalmi termék volt, mert nem félt senkitől, zéró tekintélytiszteletet mutatott. Ugyanakkor ezek a fiúk morálisan világos álláspontot képviseltek. Személyes példám: az SZDSZ-nek adtam tanácsokat 1994-ben, s a megkérdéztésem nélkül, gondolkodás nélkül kinyomtatották: a lap főmunkatársa a liberális párt tanácsadója. Kellemetlen perceket szereztek nekem, érdeklődtem a miértről, mire Simó Gyuri szinte arrogánsan kérdezett vissza: nem igaz? Az volt, s jól tették, hogy leírták. Egyébként azt gondolom, hogy Vágvölgyi hibázott, amikor Nádoriék koncepcióját nem fogadta el. Ha zöld utat ad a tervnek, akkor a Narancs más utat járhatott volna be, mert óriási rés tátongott akkor a médiapiacra.

cia forradalom, bárkiből egykettőre táborok lehetett...” A „játékosigazolások” változatlan lendülettel folytak tovább, miután az 1991-ben főszerkesztőnek választott Vágvölgyi hazatért az Egyesült Államokból. A lap első embere a fejébe vette: professzionálisan működő városi hetilapot kell faragni a Narancsból. Simó György a Tilos Rádió műsorvezetője volt, amikor egy dombóvári gölyátáborban össetalálkozott a Csillag, Vágvölgyi párossal. A kalandos éjszákán összehaverkodtak, Simó pedig napokon belül a Magyar Narancs munkatársa volt. Kovács Kristóf a nyolcvanas években emigrált Svédországba, onnan került Berlinbe, a Szabad Európa Rádióhoz. A rendszerváltás után hazatért, mert „jó kalandnak tűnt”. Bojtár B. Endre friss diplomás polonistaként tagja volt a Fidesz politikusaiként külföldi tanácsadói körnek. A Hegedűs István és Németh Zoltán körül csoportosuló társaságban találkozott Vágvölgyivel, aki a laphoz hívta. Seres László Vágvölgyit korábban is jól ismerte, Bozókival pedig már egy 1986-os anarchizmuskonferencián összefutott, ahol mindketten a tárgykörben tartottak előadást. „Munkaálmáért” hírszerkesztői állását adta föl a Magyar Rádiónál. Para-Kovács Imre az 1990-es választások eredménye láttán Görögországba sietett, ahol gyümölcszedéssel és pincérkedéssel foglalkozott. Amikor hazatért, a Tilos Rádió műsorainál segédkezett, de Csillag hamar elcsábította a Narancshoz.

A fölöttébb hektikus „igazolások” között is unikum az akkor mindössze tizenkilenc éves Weyer története: egyetemi hallgatóként „gyárlátogatásra” indult a szerkesztőségbe az ELTE kurzusainak egyikén. A diákok a belpolitikai rovat értekezletére ültek be, amelyet a Mészöly utcai szerkesztőség konyhájában tartottak. Makai József osztotta a témákat a munkatársaknak, s nem állt meg a sor szélén üldögélő Seresnél, hanem kiszignált Weyerre egy környezetvédelmi témát. A fiatalember meglepődött, ám nem szólt egy szót sem, megírta az anyagot, így újabb feladatokat kapott, míg nem a stáb tagjai között találta magát...

A hősorkozak

A hetilap startját tragédia árnyékolta be: a lap születésében meghatározó szerepet játszó Vig Mónika huszonhat évesen autó-

balesetben életét veszítette. Mindössze tíz nappal az első „heti” Narancs megjelenése előtt. Neve azóta is ott szerepel az újság impresszumában.

A haláleset után, ha nehezen is, de folytatta a munkát a szerkesztőség, amely addigra a hazai média meghatározó szereplőjévé vált. „Őrült lelkesedés tölt minket, hiszen ott volt előttünk a történelem. Igaz, amikor az első évben én irányítottam a lapot, a munkám leginkább a katasztrófamegsejtésben merült ki, mivel sohasem volt pénzünk” – emlékszik Bojár. Marton hozzátesszi: volt, hogy fölütötték a telefonkönyvet, s végighívták a vállalkozókat, ki tudna segíteni. Amikor összegyűlt a pénz a nyomdászamlára, akkor egy vendéglátó-ipari egységben ünnepelték meg az alkalmi sikert. Hab a tortán: a lap is mindig elkészült. Bár Nádori szerint ebben nagy szerepe volt annak, hogy a lapzártá pontos időpontját csupán ő és Novák Zsófi tudták. Ugyanakkor Bakács szerint Vágvölgyi példátlanul szigorú intézkedéssel igyekezett a határidők betartására ösztönözni kollégáit: „Egyszer lekéstük a nyomdát, tán fizetnünk is kellett valami büntetést, mire másnap bejött a Vagesz, és bejelentette, hogy leadási napon megtiltja a flipperezést...”

A bohém atmoszféra ellenére a lap működött, sőt a kollégák folyton újításokon törtek a fejüket. Nem csupán Vágvölgyi, de Simó és Weyer is megfordult ösztöndíjjal az Egyesült Államokban. Simó az 1994-es országgyűlési választások kampányára érkezett haza, és igyekezett hasznosítani tengerentúli tapasztalatait: „A voksolás éjszakáján megcsináltuk a választási riportokat. Vagesszal az élen, az összes nagygyűv kivonult a helyszínekre. Tényszerűen írtunk, de narancsosan.” Seres szintén kiemeli, hogy a személyes érzület az anyagok többségében megjelent, mi több, olykor még Jeszajan professzor is. Utóbbi fölűnt egy cikkben, majd Kovács és Bojtár kedvelt szórakozásával vált, hogy a legkülönfélébb kéziratokba írták bele az örmény tudós nevét; volt, hogy éppen száraz kádban ült... Seres tényfeltárá cikkből is sajnálta kihagyni, így ilyen fordulat színezte az anyagot: „Jeszajan professzor szerint semmi valóság alapja nincs annak, hogy...” Bojtár kétséget sem hagy afelől, hogy ma már gondolkodás nélkül hajtaná ki azt a cikket a lapból, amelyikben ilyesmivel találkozok. Para kajánul jegyzi meg, hogy már az is sokat elárul a Narancsról: akkor is jól működött, amikor főszerkesztője még csak a kontinensen sem tartózkodott. (Vágvölgyi ugyanis egyéves tanulmányútra ment a Harvardra, az Egyesült Államokba, két évvel később pedig Japánba.) Mindenesetre a nyelvi bravúrok, a „széles asszociációs mezőben alkotó” (Csillag) szerzők ambíciói ellenére sem vált a narancsos nyelv modorosává. Bojár és Vágvölgyi egyértelműen Novák Zsófi érdemének tartja, hogy gátat szabott az „egotobzódásnak”.

Mentek...

Később a lap életének meghatározó szereplői sorban elhagyták a Narancsot. Legelőször Hegedűs távozott, ám ennek az volt az oka, hogy politikusi lett: 1990-ben a Fidesz színeiben képviselői mandátumot szerzett. Lovas a választások után mondott föl, mert – ahogyan fogalmaz – soha nem akart pártlapnál dolgozni. Néhány hónappal később viszont a Fidesz is szakított a lappal. Akkoriban már egyre több konfliktus feszült Orbáné és az újság között. Vágvölgyi emléketet arra az esetre, amikor a Narancs a címlapon hozott egy fényképet, amelyen a kormányellenes anarchista tüntetők táblája látszott. A felírat a következő volt: „Fasiszta gecsi a kormány!” Vágvölgyi a Parlamentbe ment tudósítani Bojtárral, s a páros összefutott Kóvér Lászlóval. A politikus nekiment a duónak: „Hogy képzelték ezt? Minden untunk elzárjátok a jobboldal felé!” Vágvölgyi csupán annyit kérdezett tőle: „Mi dolgotok nektek a jobboldallal?” Azóta kiderült. Mindenesetre a Narancs az 1990–1994-es ciklusban egyre élesebben konfrontálódott Orbánnal és körével, s inkább a Fodor Gábor körül csoportosuló társulatot favorizálta. A Fidesz vezetőinek az sem tetszett, hogy az egykori demokratikus ellenlék meghatározó tagjai a lap publicistái voltak. Egyébiránt Vágvölgyi 1991 őszén a Fidesz lépett ki a Magyar Narancsból címmel adott interjút a Fidesz Pressnek. Már akkor jelezte: a párt hagyta ott rendszerváltás kori alapelveit.

A hetilappal alakuláskor Bozókai főmunkatárssá vált, a napi munkában egyáltalán nem vett részt. Az ELTE-n tanított, majd állást kapott a CEU-n, s az oktatással nem fért

Narancs a rendszerváltás idején
FOTÓ: KOCSIS ZOLTÁN

Nádori Péter: csak ő és Novák Zsófi tudta a lapzártá pontos időpontját
FOTÓ: REVICZKY ZSOLT

Hegedűs István, aki Vig Mónikával kidolgozta a lap-alapítás tervét
FOTÓ: KOCSIS ZOLTÁN

Kovács Kristóf, aki már rájött, hogy Magyarországra a hazáját gyűlölnéti az ember
FOTÓ: TEKNÓS MIKLÓS

Simó György: kalózárdiósból topmenedzser
FOTÓ: TEKNÓS MIKLÓS

Lovas Zoltán, akit a prágai szabadságtüntetésen ismertek meg Vágvölgyiék
FOTÓ: BÓCSI KRISZTIÁN

össze a heti munkarend. Such 1993-ban távozott: nem tartotta már elviselhetőnek azt a feszültséget, hogy egyszerre a Fidesz politikai főtanácsadója, valamint a lap munkatársa, továbbá azzal sem értett egyet, hogy a lap állást foglal az Orbán–Fodor-párharcban. Bojár is továbbállt, a Népszabadság építészeti kritikusként dolgozott. Bakács 1995-ben távozott az Élet és Irodalomhoz. A nagy törés, amelyhez többen is a Narancs hősországnak végét kötik, 1996-ban következett be. Ekkor hagyta el az újságot Csillag, Nádori, Simó, Weyer, valamint Csejdy András, Kóvcsán Péter és Pohly Ferenc. A konfliktus gyökere az volt, hogy Vágvölgyi volt a főszerkesztő, ám amerikai tartózkodása idején a napi gyakorlatban Nádoriéknak a lapot. A Csillag, Nádori, Simó, Weyer kvartett komoly változásokat irányított elő: a négyes készítette egy koncepciót, amelyet Vágvölgyi elutasított. A szakítást előidéző vita origója egy 1995-ben megjelent, Kóvcsán Péter és Weyer Balázs jegyzetét írás. A páros az SZDSZ belső ügyeit firtató tényfeltárá cikket jelentkezett. A Mérleg utca nyelve című anyag óriási vihart kavart. Simó szerint azért kellett a liberális párt „szürke zónájával” foglalkoznia a lapnak, mert csupán akkor hiteles az ilyen jellegű munka, ha az eszmékben elvileg közel álló politikai szervezet sem marad ki a sorból. Mellesleg megemlíti, hogy ő a Soros Alapítványhoz is pályázott azzal, hogy a civil szervezet és az SZDSZ viszonyát kívánja kutatni. „Ilyenek voltunk” – vonja meg a vállát. Vágvölgyi így emlékszik a szakításra: „Vagy-vagy helyzet állt elő, s én nem a négyes által javasolt utat választottam. Egy rövid válság után sikerült visszaszerezniünk a lap reputációját is.” Vagesz lapja volt, joga volt így dönteni, még ha rohadatul fájts is” – emlékszik Nádori. A Nádori, Simó, Weyer triót megviselte a válás: a Nyugati környéken egy krimóban dartsoltak és unicumoztak reggeltől estig. És később megalapították az Origót, amely mára a leglátogatottabb internetes portál... Vágvölgyi 1998-ban távozott a Narancstól, amikor a főszerkesztő-választáson alulmaradt Makai Józseffel szemben. Kovács Kristóf akkor már dramaturgként dolgozott, Seres eligazolt, Para-Kovács az ezredforduló után állt tovább. Bojtár azóta is vezeti a Narancsot, Marton havonta publikál a lapban, ám a zenei rovat vezetéséről rég lemondott.

Már tudják...

„Azóta több jobban, profibban dolgozó, olvasottabb terméket előállító szerkesztőségben dolgoztam, ám egyetlen olyanban sem, amelyben jobban éreztem magam” – összegez Weyer. „Ma már talán furesán hang-

zik, ám három-négy emberre úgy néztem föl, mint az istenre. Egyszerűen azért, mert műveltebb, tapasztaltabb, érettebb emberek voltak. Szuper periódus volt, mert olyanok vettek körül, mint Csillag, Such, Vagesz, akiktől életre szóló dolgokat tanultam” – mondja Nádori. Para-Kovács szerint pengeélesre edzette az elmét, hogy rendkívül okos emberek szórakoztak egymással, így minden szóra figyelni kellett. Csillag nem is tagadja, hogy örömet lelte a ziccerek kihasználásában: „Anyázással és kreatív kritikával igyekeztem a rovat tagjait jobb munkára ösztönözni.” Bakács a közösségről még elmondja: „Tudásszociológusok azt állítják, hogy a tehetség olyan, hogy a megvalósítás felé tör. Akkor még nem volt újságírás, mindannyian másfelől érkezünk. Such politikai tanácsadó volt, Marton a zene, én a szemiotika kutatója. Aztán az élettem lett a Narancs, mert a társulat tagjainak összekötődött a munkája, a fiatalsága, a szerelme.”

Kovács élete legjobb korszakainak egyikéként határozza meg a narancsos éveket: „Húszasok, harmincasok voltunk, tapasztalattal és ésszel, de még világmegváltó akarattal. S a világmegváltás csupán a minimális igény volt. Egyebekben akkoriban jöttem rá arra is, hogy Magyarországra a hazám, mert ennyire csak a hazáját gyűlölnéti az ember.” Fogvégről megjegyzi: „Mi akkor egy zöldmezős politikai beruházás részvevői voltunk.” Erre rímelnék Such szavai: „A sajtószabadság virágkora volt, hiszen a korábbi rendőrállamban nem volt szabad a sajtó. A nyelvezet, amit a Narancs bevezetett, aminek úttörője volt, felszabadító hatású volt. Nem nagyképűség azt állítani, hogy az a nyelv a Narancs hatására szivárgott be a mainstream médiába.” Novák, akinek élete szinte összefolyt a Narancssal, erről így vélekedik: „Valóban a nyelv és a szemléletmód tette jelentős újdonsággá a lapot, de mindez azért is állhatott össze tartósan azzá a megmaradó jelenséggé, ami a Narancs, mert a tehetség ott megjelent legkülönfélébb formái erősítették és nem kioltották egymást.” Bozókai talán éppen ezért jellemzi elvárásolt társaságként a szerkesztőséget. „Abszolút meghatározó élményem a Narancs. Persze a kor meghatározó volt, fiatalok voltunk, rendszerváltás volt, s szerencsések voltunk. A lap bizonyos értelemben fontosabb korszaka az életemnek, mint a miniszterség. Azért lettem tárcavezető, hogy érvényesíthessem az alternatív kultúrpolitikát.” Simó históriája már-már romantikusnak tetszik, hiszen a kalózárdió, narancsos fiatal útja egészen a T-Online vezérigazgatói székhéig vezetett. „A Narancs az alma materem. Egészen elképesztő sűrűtménye volt a tehetséges, okos, szellemes embereknek” – mondja.

Para-Kovács ugyancsak élete legfontosabb szakaszaként jellemzi a lapnál töltött éveit: „Azóta sem dolgoztam közösségben. Én egy suttyó, miskolci, proli punk voltam, amikor följöttem Budapestre. Csupán a rock and roll érdekelt. Azután eltelt néhány év, s a Magyar Narancs szerkesztőségében dolgoztam, ahol egy nap szembejött velem az **Eörsi Pista** társaságában Allen Ginsberg.” Kovács és Seres hasonló élményként rögzíti az amerikai költő látogatását. Előbbi idézi is a zseniális tengerentúlit: „Láttam nemzedékem legjobbjait az örület romjaiban, hisztériusan lemeztelepedett éhezőket...”

Vágvölgyi nem felejt el megemlíteni, hogy a Narancs szerkesztőségében nyoma sem volt a merkantil szemléletnek, szabadságközpontú munkahely volt. „Persze más volt Magyarország is, nem volt mindent elöntő pesszimizmus. Mi hittünk Budapest amszterdamizációjában. Abban, hogy Ma-

gyarországból egy laza, nyugati hely lehet. Ebben jócskán tévedtünk” – elmélkedik. A lap befolyása kapcsán azt mondja: „Lehet, hamis tudat volt, hogy alakítjuk a kort, de ha az ember harmincéves kora körül azt érzi, hogy közel van ahhoz, ahol a világpolitika történik, akkor ez az életérzés megérinti.” Bojár generációjáról szólva megemlíti: „Mi a rendszerváltáskor kilőttünk egy rakétát, amely a földbe csapódott. Nem tudom, hogy a mi nemzedékünk feladata-e kiásni. Egyáltalán képes-e még rá...”

A Narancs-örökség

Majd mindannyian nosztalgikus, az előrohanó emlékektől olykor ellágyuló hangon mesélnek a kilencvenes évek első felének Narancsáról. Bojtár szerint ennek az az oka, hogy iszonyatos szabadságélményt kaptak a lapnál. Egyebekben többen is úgy vélik, a Narancs-örökség később több helyen is manifesztrálódott. Nádori úgy véli: „A Narancs-tradíció sokkal több, mint egy-két jó beszélés. Ha Such rádiójára nézek, tudom, hogy annak egy részét a laptól hozta, bár az alternatív hetilapnak aligha van köze a közszolgálati rádióhoz. Az internetes újságírás nyelve is abban a lapban gyökerezik. Az a generáció legalább a nyelvi rendszerváltást végrehajtotta.” Simó ugyancsak megemlíti a Magyar Rádiót: „Az MR nekem Narancs volt. Mármin nem feltétlenül Such menedzselése miatt, hanem Csillag Petőfije és Kerényi György Kossuthja miatt. Marton nem felejt el megjegyezni: „Bozókai azért támogatta a PANKKK-ot (Program A Nemzeti Kortárs Könyvzenei Kultúráért) miniszterként, mert meghatározó élmény volt neki az alternatív zenei kultúra s mozgalom.”

Casting

Para-Kovács a hülyeségmágnés működésével magyarázza a Narancs sikerét. Bojtár definíciójával kissé árnyalja a képet: a Narancs az „offstream” embereket vonzotta. „Ha a többség a sugárut ment, akkor a narancsosak háromszor meggondolták, hogy azt a megoldást válasszák-e vagy inkább keressenek egy másik utcát. Alapvetően mentális és intellektuális készítés volt eltérni a fősodortól” – magyarázza. Részben ezzel indokolja Bojár, hogy ma már eladhatatlan lenne a lap: „Abban a formájában nem élne meg. Amolyan forradalmi avantgárd flingje volt. A Petőfi Irodalmi Múzeumban jól mutatna, mert az egy négyzetcentiméterre jutó kreativitás hihetetlen volt.”

Végtelen történet

A részvevők egy része lélekben alighanem máig rabja a projektnek. Bojár föl is veti: „Meglehet, érdekes lenne ma újra megpróbálnunk azzal a szerkesztőséggel.” Cinikus felvetéssel kínálok meg: „Nem lenne túl sok a főszerkesztő?” Mosolyogva válaszol: „Igaz, egy esszékötet talán jobb lenne...” Bakács azzal hárítja az ötletet: „Legfeljebb a rockzenekarok állnak össze újra...” Simó így fogalmazza meg, hogy mennyire fontos életének az a szakasza, amelyet a lapnál töltött: „Ha holnap valaki azt mondaná, hogy nem vagyok narancsos, úgy érezném magam, mint egy vietnami veterán, akitől elvették a kitüntetését.” A konklúzió Martoné: „A Narancs a kor, a korszellem s a kultúra gyümölcse. A történelem, a hely, az idő s a személyek találkozásai. Ma már nem történhetne meg.”

B-től W-ig

- Bakács Tibor Settenkedő (1959), kritikus, a Tilos Rádió műsorvezetője.
- Bojár Iván András (1964), az OCTOGON főszerkesztője, a Szeretlem Budapest Mozgalom elnöke, városarculati főtanácsadó.
- Bojtár B. Endre (1963), a Magyar Narancs főszerkesztője.
- Bozókai András (1959), a CEU tanára, korábbi kulturális miniszter.
- Csillag János (1958), kommunikációs szakember, az MR2 Petőfi Rádió korábbi főszerkesztője.
- Hegedűs István (1957), a Magyarországi Európa Társaság elnöke, a Fidesz korábbi országgyűlési képviselője.
- Kovács Kristóf (1958), író, dramaturg.
- Lovas Zoltán (1954), kommunikációs szakember.
- Marton László Távolodó (1956), író, a Sziget Fesztivál Világzenei Nagyszínpadának művészeti vezetője, az MR2 Petőfi Rádió Passzport című műsorának szerkesztő-műsorvezetője.
- Nádori Péter (1967), az Origo alapítója és főszerkesztője, a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületének elnöke.
- Novák Zsófia (1964), a HVG.hu olvasó-szerkesztője.
- Para-Kovács Imre (1965), publicista.
- Seres László (1963), publicista, a Hirszerzo.hu főmunkatársa.
- Simó György (1967), vállalkozó, a T-Online korábbi vezérigazgatója, az Origo alapítója, a Tilos Rádió műsorvezetője.
- Such György (1960), a Dialóg, az Objek-

tív és a Hunnia Filmstúdió Kft. ügyvezetője, a Magyar Rádió korábbi elnöke.

- Vágvölgyi B. András (1959), író, filmrendező.
- Weyer Balázs (1972), az Origo alapítója és főszerkesztője.
- Akik méltatlanul kimaradtak... Bodoky Tamás, Bundula István, Charles Hebbert, Csejdy András, Csörgő Tünde, Déri Miklós, György B. Péter, Kerényi György, Kóvcsán Péter, Kovács Tibor, Krecz Tibor, Kukorely Endre, Legát Tibor, Lukács Dávid, Makai József, Nagy Piroska, Oláh Ildikó, Petri Lukács Ádám, Pohárnok Gergely, Pohly Ferenc, Rabecz Éva, S. Raduly János, Sebők Marcell, Sinkó Zoltán, Sükösd Miklós, Szilágyi Sándor, Szilágyi Szilvia, Szily László, Szily Sarolta, Szőnyi Tamás, Tardos János, Tódr János, Tooth Gábor Andor, Turcsányi Sándor, Vajda Éva, Winkler Róbert.